

”STÅ PÅ DIG FÖR BARNETS SKULL!”

– PEDAGOGERS UPPFATTNINGAR OM
KRÄNKANDE BEHANDLING OCH MOBBNING I
FÖRSKOLAN

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Jennifer Andrén
Hanna Hrnić

2018-FÖRSK-G17

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryrket

Svensk titel: "STÅ PÅ DIG FÖR BARNETS SKULL!"

Engelsk titel: "Stand up for the kids' sake!"

Utgivningsår: 2018

Författare: Jennifer Andrén & Hanna Hrnić

Handledare: Kristina Bartley

Examinator: Richard Baldwin

Nyckelord: Kränkande behandling, mobbning, pedagoger och förhållningssätt

---

Sammanfattning

Inledning

Detta arbete kommer att belysa vad begreppen kränkande behandling och mobbning har för innebörd hos pedagoger i förskolans verksamhet. Kränkande behandling och mobbning är ett problem som förekommer i alla delar av skolväsendet. Vi vill belysa att pedagoger är medvetna om att problemet redan finns i förskoleåldern. Vi anser att detta bör synliggöras mer för alla i samhället.

Syfte

Vårt syfte är att undersöka vilka uppfattningar pedagoger har om arbetet mot kränkande behandling och mobbning. Vi har valt att belysa hur pedagogerna förhåller sig till begreppen kränkande behandling och mobbning i förskolan.

Metod

I vår undersökning har kvalitativa intervjuer använts som metod. Dessa intervjuer har skett på två olika förskolor, med åtta pedagoger.

Resultat

Resultatet av denna studie har visat att pedagoger är medvetna om vad som kan ske inom förskolans verksamhet när det gäller kränkande behandling och mobbning. De använder sig av olika arbetssätt för att motverka kränkande behandling och mobbning mellan både pedagoger och barn och barn och barn, men även pedagoger och pedagoger. De flesta av pedagogerna anser att det är viktigt att se till barnens känslor, och att vara lyhörda inför barnen. De förklarar att barnens tolkningar av situationen är det viktigaste samt att barnens upplevelser är det som pedagogerna bör ta till vara på. Det är även viktigt för pedagogerna att inte tala över eller om barnen i verksamheten. Att kommunicera med pedagoger i sitt arbetslag och även med barnen är en stor del av ett arbete som ska motverka kränkningar och mobbning. Ett förebyggande arbete är av stor vikt för att barnen ska få en bra upplevelse på förskolan.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
Syfte och frågeställningar	1
Begreppsförklaringar	2
Kränkande behandling:	2
Mobbning	2
Avgränsningar	2
Bakgrund	3
Tidigare forskning	3
Kränkande behandling och mobbning mellan barn och barn	3
Kränkande behandling och mobbning mellan vuxna mot barn	5
Åtgärder mot kränkningar och mobbning	7
Lagstiftningens syn på kränkande behandling	8
Teori	9
Maktperspektiv	10
Makttekniker	10
Metod	11
Hermeneutiken	11
Kvalitativ intervju	11
Urval av informanter	11
Presentation av informanter	12
Genomförande	13
Databearbetning och analys av material	13
Etik	14
Resultat	14
Innebörden av begreppen varierar	14
Arbete för att motverka kränkningar och mobbning	16
Lyhördhet och medvetenhet	16
Pedagogernas professionalitet	17
Kontinuerligt dokument att luta sig emot	18
Diskussion	20
Innebörden av begreppen varierar	20
Lyhördhet & medvetenhet	21
Pedagogers professionalitet	22
Kontinuerligt dokument att luta sig emot	23
Metoddiskussion	24
Didaktiska konsekvenser	24
Förslag till vidare forskning	24

INLEDNING

Kränkande behandling och mobbning mellan både barn och pedagoger, samt barn och barn förekommer i förskolans verksamhet, detta syns inte minst på anmälningar till Skolinspektionen. Skolinspektionen tog emot 4792 anmälningar under 2016, dessa anmälningar handlar mestadels om kränkande behandling samt att barn inte får de stöd som de har rätt till under sin utbildning. Anmälningarna som kom in från förskolans verksamhet år 2016 var totalt 454, varav 177 pojkar, 121 flickor och 156 där det var fler, eller inte specificerat, barn inkluderade. Beslutade ärenden från Skolinspektionen av dessa 454 anmälningarna resulterade i 62 som gick vidare till skadestånd. De ärenden som har med kränkande behandling att göra granskas och behandlas av Skolinspektionens regionala enheter, men även av Barn- och elevombudet. (Skolinspektionen, 2017). En anmälan till Skolinspektionen och barn- och elevombudet (BEO) kan vem som helst göra. Anmälningar som kommer in kan handla om att föräldrar är missnöjda, eller oroliga över sitt barns skoltid. Skolinspektionen uppdaterar anmälningsstatistiken två gånger per år, dessa siffror redovisas då för ett halvår respektive helår.

Vi har tagit del av ett fall från barn- och elevombudsmannen som handlar om kränkande behandling i skolans värld. Detta är en beskrivning av ett konkret fall på hur ett barn har blivit kränkt i skolan. En förälder vars barn har blivit utsatt för kränkningar och mobbning i skolan anmäler detta till skolinspektionen och även till barn- och elevombudet. Föräldern berättar att eleven gång på gång har blivit utsatt för kränkande behandling av sina klasskompisar i skolan. Dessa kränkningar har varit både fysiska och verbala. Även fast föräldern har varit i kontakt med skolan har kränkningarna ändå fortsatt. Föräldern påstår att skolan har lagt skulden på hennes barn, detta eftersom lärarna på skolan ansåg att eleven har provocerat fram kränkningarna. Barn- och elevombudet har tagit del av denna incident. Deras uppgift är att se till att huvudmannen följer upp sina ansvarsområden. Utifrån barn- och elevombudet har det kommit fram att skolan inte har givit den utsatta eleven rätt åtgärder. Skolan har inte satt in några som helst åtgärder för barnets skull. Deras åtgärd var endast att prata med eleverna och nästan förbjöd dem att umgås med varandra. Detta ledde till att konflikterna fortsatte, den utsatta eleven kände sig ännu mer ensam och otrygg att vistas på skolan. Barn- och elevombudet har beslutat att vidta åtgärder som leder till att eleven känner sig trygg på skolan. Detta ska göras genom att pedagogerna gruppanpassar moment i klassen. Pedagogerna på skolan ska tillsammans med eleverna skapa en positiv och trygg kamratkontakt.

Nevander Friström (2006, s.40-41) beskriver att skolan kan vara en plats där man oförberett kan bli påhoppad eller förlöjligad av andra personer. Hon menar att detta är ett stort problem. Vi har redan i förskolans verksamheter upplevt att detta sker. Kränkningar är något som verkar öka och bli större även inom förskolans verksamhet därför anser vi att det är viktigt att studera detta ämnesområde. Just nu finns det inte mycket forskning kring detta ämne inom förskolans verksamheter, därför är det ännu viktigare att det diskuteras. Vi anser att detta problem inte ska förekomma någonstans. Börjar pedagoger arbeta för att motverka kränkningar och mobbning redan i förskolan tror vi att det kan leda till att problemet minskar längre upp i åldrarna.

Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att undersöka vilka uppfattningar pedagoger har om arbetet mot kränkande behandling och mobbning. Vi har valt att belysa hur pedagogerna förhåller sig till begreppen kränkande behandling och mobbning i förskolan.

- Vad har begreppen kränkande behandling och mobbning för innebörd för pedagogerna?
- Hur uppfattar pedagoger deras eget arbetssätt för att motverka kränkande behandling och mobbning i förskolan.
- Vilken betydelse har planen mot kränkande behandling i verksamheterna?

Begreppsförklaringar

Begreppen kränkande behandling och mobbning är båda två breda och kan vara svåra att definiera. Inom skolväsendet används begreppet kränkande behandling. Detta är det mer övergripande begreppet som står beskrivet i skollagen. Mobbning däremot används inte i skollagen men vi väljer att beskriva Dan Olweus tolkning av begreppet. Vi kommer i följande text redogöra för vad kränkande behandling och mobbning betyder.

En kränkande behandling kan resultera i att man kränker en individs värdighet. Detta kan man göra genom verbala ord, slag mot kroppen eller att man sprider rykten om en eller flera personer. Däremot kan mobbning definieras genom att en individ vid upprepande tillfällen blir mobbad av andra. Här nedan förtydligas dessa två begrepp och styrks med forskning.

Kränkande behandling:

Enligt 6 kap 3§ i skollagen är en kränkande behandling ett beteende, som utan att klassas som diskriminering, kränker ett barns värdighet. Detta kan vara till exempel nedsättande ord, slag eller ryktesspridning. Detta skulle även kunna vara förlöjliganden, slag eller sparkar mot ett annat barn. En kränkande behandling kan även vara utfrysning eller hot. Skolverket beskriver att kränkande behandling även kan ske via mejl, kommentarer på sociala medier eller via sms. Om en kränkning sker vid upprepande tillfällen brukar begreppet ändras till mobbning.

Nevander Friström (2006, ss.89-96) beskriver fyra olika typer av kränkningar som kan uppstå. Aktivt planerande kränkningar, kränkningar som inträffar i stunden, kränkningar som man kommer på efteråt och kränkningar som man inte förstod att man utsatte någon för. Längre fram i arbetet går vi in djupare på vad hon menar med dessa typer av kränkningar.

Mobbning

Olweus (2007, ss.57-58) beskriver sin egen tolkning av begreppet mobbning. Han menar att mobbning kan definieras när en elev eller ett barn upprepande gånger blir mobbad av andra elever eller barn. Detta kan ske en gång eller under en längre period. När den som mobbar utövar mobbning mot en annan person använder sig mobbaren av två olika tekniker för att kränka den andre. Dessa två olika typer av mobbning kallas för direkt mobbning och indirekt mobbning. Med direkt mobbning menas att den som kränker personen använder sig av ett verbalt språk och fysiska angrepp medan indirekt mobbning menas med att man blir utfrysad eller utesluten från gruppen samt ryktesspridning. Hellström (2017, s.36) redogör för att begreppet mobbning används inom mobbningsforskning som en samlingsbeteckning för beteenden som inte är ok. Dessa beteenden skulle till exempel vara utfrysning, våld, verbala hot, retning och så vidare.

Avgränsningar

Vi har valt att enbart behandla kränkande behandling och mobbning i vår studie då dessa fenomen kan vara något diffusa och svåra att handskas med. Däremot har vi valt att inte gå in på diskriminering och trakasserier. Detta gjorde vi för att begränsa vår studie specifikt på vad

kränkningar och mobbning är och hur pedagoger förhåller sig till begreppen, samt hur de arbetar för att motverka detta.

BAKGRUND

Tidigare forskning

Granström (2007, s.47) redogör för att begreppet mobbning inte alltid har funnits, utan lyftes fram så sent som på 1960 talets slut. Detta begrepp togs fram av Peter-Paul Heinemann, han beskrev begreppet både i böcker men även inlägg i Dagens Nyheter. Heinemann förklarade att mobbning fanns, dock inte någonting om varför det finns inom skolans värld. Detta tar däremot både Dan Olweus (1991) och Zelma Fors (2007) upp i olika undersökningar som de själva utfört. Lena Nevander Friström (2006) diskuterar vad kränkningar har för innebörd och hur detta kan ske bland människor. Det kommer även att redogöras för fler forskares tankar kring ämnet. I följande text kommer vi att beskriva vad forskarna säger kring de två begreppen.

Kränkande behandling och mobbning mellan barn

Fors (2007, s.19) beskriver att mobbning och kränkningar handlar om destruktiva maktförhållanden. Den som mobbar kallar hon för plågaren, hon menar att den personen har makt över offret som den mobbar. Vidare beskriver författaren att det finns oftast mycket känslor inblandat när det sker någon form av mobbning. Plågaren besitter olika känslor för offret som den mobbar, vilket oftast är hat och förakt. Även offret får olika slags känslor när kränkningar och mobbning sker mot den. Personen brukar oftast känna hat, förakt och hämnd. Men kan även känna rädsla, ångest och uppgivenhet. Fors förklarar vidare att upprepande känslor om en sak kan leda till att personen börjar tycka så även fast personen inte gjorde det från början.

Mobbning ger allvarliga konsekvenser, förklarar Fors (s.30-32), både för offret men även för plågaren. Mobbning och kränkande behandling kan leda till att de får ångest, självmordstankar, depressioner och så vidare. Det finns även de som lär sig att leva med att bli mobbad, eller att mobba andra. De självmordsförsök som begås är cirka 90 % personer som har olika erfarenheter av mobbning och kränkningar i skolan. Fors (s.34) beskriver även att mobbning är ett slags maktspel, där plågarna använder sig av olika strategier för att göra offret osäkert. Detta görs oftast genom överraskningsmoment, genom att växelvis hota och locka den andra personen.

Vidare förklarar Fors (2007, s.35) att ett arbete med värdegrundsfrågor tillsammans med barnen kan leda till att pedagogerna skapar tillitsrelationer och kan kommunicera med varje individ på deras nivå. Detta i sin tur kan leda till att förebygga och motverka mobbning och kränkande behandling i verksamheterna.

Utifrån Camerons och Kovacs (2016) studie förklarar de att begreppet mobbning kan tolkas genom att ett beteende är aggressivt där plågaren planerar att skada och hämnas på offret. Detta kan skapa en obalans av makt mellan mobbaren och offret. Studien visar att de flesta av pedagogerna har upplevt att små barn är väldigt kunniga att hitta strategier för att använda sig av mobbning i förskolan samt att barnen har lätt för sig att känna igen en situation där mobbning sker i barnens omgivning. Studien visar även att pedagoger som har mer kännedom och kunskaper om mobbning känner en viss trygghet och mer självsäkra när de bemöter mobbning i verksamheten, medan de andra pedagogerna inte kände lika mycket trygghet då

de hade mindre erfarenhet kring detta ämne. Utifrån Camerons och Kovacs undersökning har det i deras resultat visat att både pedagoger och föräldrar anser att mobbning förekommer i förskolan samt att mobbning är allt mer vanligare i dagens samhälle.

Hellström (2017, s.31) redogör för att kränkningar mot barn ökar mer och mer. Detta förklarar hon att det syns på anmälningar till skolinspektionen. Vidare beskrivs det att de som blir utsatta för mobbning eller kränkningar blir både fysiskt och psykiskt påverkade i hela sitt liv. Författaren menar att ett förebyggande arbete tillsammans med barn, vårdnadshavare och pedagoger kan skapa en gemensam utgångspunkt i likabehandlingsarbetet.

Fors (2007), Cameron och Kovac (2016) beskriver alla mobbning på liknande sätt. Däremot beskriver Nevander Friström (2006, ss.89-93) vad kränkningar är och att man kan dela in kränkningar i 4 olika områden. Dessa fyra sätt beskriver hon på följande sätt:

1. Kränkningar som är aktivt planerade
2. Kränkningar som inträffar i stunden
3. Kränkningar som man kommer på efteråt
4. Kränkningar som man inte förstod att man utsatt någon för

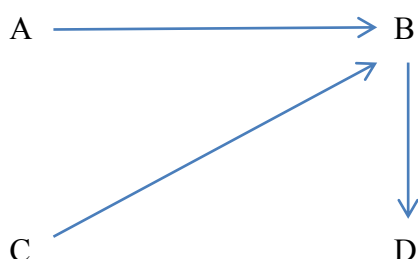
Den första kränkningen är aktivt planerad och innebär att individer som själva är eller har varit kränkta har ett stort behov av att hämnas på andra i omgivningen. Dessa individer har svårt att tolka på vilket sätt de utsätter andra för kränkningar.

Nevander Friström (2006, s.93) förklarar vidare att den andra kränkningen är kränkningar som inträffar i stunden. Med detta menas att när en individ kränker en annan individ och att den som kränker efter en stund uppfattar att detta inte skulle ha skett ber personen om ursäkt. Individen som har blivit kränkt har oftast väldigt svårt att förstå och blir samtidigt förvånad över att den som har kränkt ber om ursäkt och tar ansvar för sitt handlande. Individer i sådana situationer är inte vana att höra en ursäkt av en person som kränker en annan.

Den tredje kränkningen är kränkningar som man kommer på efteråt. Individen som kränker en annan person kan komma på det i efterhand. Personen förstår att beteendet inte var acceptabelt och personen bör ta ansvar för sitt handlade. Vissa personer som kränker andra har svårt att be om ursäkt till den utsatte (Nevander Friström, s.94).

Nevander Friström (2006, ss. 96-106) beskriver att den sista kränkningen är när den som kränker inte förstod att man har utsatt någon för kränkningar.

Kränkningarna kan delas in i en figur, med bokstäver från A -D.

Figur: Kränkta människor samarbetar inte (Nevander Friström, 2006 s.97)

A är personen som kränker. Denna person har en god självkänedom, den njuter av att bete sig elakt mot andra människor och planerar oftast kränkningen.

B är personen som blir kränkt av person A. Personen som blir utsatt bör kunna säga ifrån redan vid första incidenten. En person som blir kränkt kan känna sig väldigt förvånad och överraskad. Personens reaktioner beror på hur situationen ser ut, av vem man blir utsatt av samt tidigare erfarenheter. En person som blir kränkt kan svettas mer än vanligt och kan börja rodna. Personen kan även ha stora behov av att gå på toaletten. När individer blir kränkta under en längre period sjunker deras självförtroende som oftast leder till att de i resterade situationer accepterar kränkningar från andra.

C är personen som ser kränkningen. Detta kan vara en enskild individ eller en hel grupp av människor som iakttar händelsen.

D är den som får höra talas om kränkningen. En person som blir kränkt förväntar sig olika reaktioner från person D som får höra talas om kränkningen.

Perren och D. Alasker (2006, ss.45-46) har även de kommit fram till att mobbning är ett stort problem. När en situation eskalerar till mobbning har den som mobbar och offret olika roller i konflikten. Både den som mobbar och offret kan visa detta genom ett aggressivt beteende. När man använder mobbning som en metod att förminska någon så använder mobbaren någon form av aggression mot sina kamrater. Om mobbning sker, ändras deras förhållande till varandra. Offrets beteende blir oftast avvikande.

Kränkande behandling och mobbning från vuxna mot barn

Enligt (Granström 2007, ss.136-143) framkommer mobbning mellan vuxna mot barn där pedagoger utsätter barn och elever för någon form av kränkning. När en kränkning sker från en pedagog är det när pedagogen anser att elever/barn provocerar dem genom ord och handlingar. När en provokation från en elev eller ett barn sker mot en pedagog, kan det eskalera till att pedagogen kränker barnet. Enligt Granström kan en pedagog provoceras genom att barnet/eleven inte lyssnar och inte sitter still etcetera. För att vara en bra pedagog menar Granström att pedagogen ska bli bemött med respekt vilket leder till ömsesidighet hos båda parter. Om ett barn blir kränkt av en pedagog framför alla i klassrummet/på förskolan kan det vara påfrestande och vara mer känsligt för barnen än att bli kränkt av sina kamrater. Om en pedagog under flera tillfällen anklagar och pekar ut ett barn anses det vara en form av mobbning (s.140). Barn som är mer utåtagerande och som inte lyssnar på pedagogen kan bli påfrestande och provocerande för en pedagog. De flesta av pedagogerna som blir utsatta av att barn inte lyssnar kan resultera i att pedagoger reagerar personligt och att pedagogen tappar full kontroll över sig själv och börjar kränka eleven så att den skäms inför sina kamrater. Detta kan i sin tur leda till att eleven gör ett angrepp mot pedagogen som pedagogen inte är beredd på att barnet kommer att göra. Denna typ av angrepp som ett barn kan använda sig av är ett direkt hot mot pedagogen. (s.141)

Colnerud (2007, s.129) beskriver att Dan Olweus har kommit fram till att det kan finnas tre möjliga anledningar till varför en pedagog mobbar ett barn.

1. Pedagogen har problem med yrkesrollen, och ska förmodligen inte arbeta som pedagog i någon verksamhet.
2. Pedagogen vill använda sig av en maktposition för att kunna kränka en elev
3. Pedagogen är hårt pressad, långvarig stressad situation eller har blivit utbränd - därför reagerar pedagogen desperat med mobbning eller kränkande behandling

Colnerud (s.129) förklarar att mobbning är ett begrepp som används när grova kränkningar återkommer mot ett barn. En pedagogs kränkningar mot ett barn kan uppkomma då relationen mellan dem är oregelbunden. Detta kan leda till att pedagogen använder sig av olika maktformer i sin pedagogiska yrkesroll.

Pedagoger som arbetar i förskolans verksamhet har en anmälningsskyldighet. I Kap 6. 10 § av skollagen (SFS 2010:800) står det beskrivet att någon som arbetar i pedagogisk verksamhet har en skyldighet att anmäla, utreda och vidta olika sorters kränkande behandling som sker.

Twemlow, Fonagy, Sacco, Brethour Jr (2006) redogör i en studie för att mobbning och kränkningar i verksamheten är något som inte talas högt om, det ligger som ett dolt trauma för de utsatta. Vidare förklarar forskarna att de flesta brukar lösa problemet genom att inte sätta barnet tillsammans med pedagogen där det inte fungerar. Under deras studie kom de fram till att det är mer vanligt att pedagoger mobbar barn än tvärtom.

Enligt Fors (1995, s.5) är relationen betydelsefull mellan vuxna och barn. Barnet kommer att skapa olika erfarenheter beroende på omgivningen som finns runt omkring. Barn blir påverkade av hur vuxna agerar i deras omgivning. Fors (1995, s.11) förklarar att olika pedagogers förhållningssätt präglas av deras personliga förutsättningar, men även normer och roller. Hon redogör för att pedagog och barn relationer kan utövas ur ett maktperspektiv. Författaren använder sig av två olika system för att förklara hur relationer mellan pedagoger och elever kan se ut.

- Skolans stödjande system: Pedagogerna visar barnen respekt och är omsorgsfulla i sin yrkesroll. Detta system bygger på tillit, och pedagogens maktperspektiv är beskyddande.
- Skolans repressiva system: Pedagogerna förnedrar och är elaka mot barnen. Pedagogerna använder sig ofta av bestraffning och belöning i sin yrkesroll och deras maktperspektiv är manipulerande.

Bartley (2015, ss. 52-53) beskriver i sin studie om den Provokativa (van) makten att det finns tre olika kategorier som kan tolkas som försvars- och motståndstrategier för de vuxna inom skolans väsen.

- **Förringande**

Detta begrepp används om en pedagog har gjort något mot ett barn och förminskar händelsen till något som inte har skett. Ett slag mot barnets ansikte kan beskrivas som ett tryck mot kinden på barnet. Man beskriver själva händelsen som något annat.

- **Förnekande**

Att förneka något som har hänt. Pedagogerna står inte upp för det man har gjort eller vill inte erkänna att man gjort någonting.

- **Försonande**

Pedagogen står upp för vad som har hänt och bekräftar händelsen till andra.

Åtgärder mot kränkningar och mobbning

Mobbning ska alltid ses som ett försök till att skada någon, även om den som mobbar inte vet om att den gör det. När mobbning sker mot någon individ, är inte detta alltid syftet med handlandet. Dock blir känslorna för den utsatte densamma oavsett (Forsman 2003, ss.96-98).

Forsman (2003, s.151) redogör för flera olika åtgärder mot mobbning inom olika skolväsen. Författaren beskriver Olweus, Pikas, Ljungstöm, farstametoden samt Österholmsmodellen.

Forsman (2003, s.139) förtydligar att skolan ska vara en plats där ingen blir utsatt på något vis. Skolan måste ha en handlingsplan mot mobbning, dock finns det ingenting i praktiken som säger hur en handlingsplan ska vara utformad eller vad som ska finnas med i den till fullo. Här nedan kommer en kort beskrivning kring några olika modeller/handlingsplaner.

Olweus åtgärdsprogram

Forsman (2003, s.140) beskriver att Olweus åtgärdsprogram används för att förebygga och motarbeta problemet med mobbning inom skolans verksamheter.

Enligt Olweus (1991, s.49) är det lättare att motverka mobbning i förskolan genom att följa ett åtgärdsprogram. Detta åtgärdsprogram bör utgå från tre olika åtgärder. Dessa åtgärder är uppdelade i skolnivå, klassnivå och individnivå. I förskolans verksamhet kan dessa tre nivåer benämnas som: verksamhetsnivå, gruppnivå och individnivå.

Åtgärder på verksamhetsnivå ska alltid redogöras först. Inom detta område är det viktigt att det arrangeras olika slags åtgärder. En åtgärd skulle kunna vara studiedagar om ämnet mobbning. Där bör varje pedagog och även förskolechefen medverka. Förskolans barn och -elevhälsa bör också vara involverade på studiedagen. Inom barn och -elevhälsan bör förskolepsykolog, specialpedagog och skolsköterska medverka under studiedagarna men även att förskolan har ett kontinuerligt samarbete med barn och -elevhälsan. Syftet att anordna en studiedag som involverar verksamma är att man tillsammans ska komma fram till en handlingsplan mot mobbning. Det är viktigt att både inne och utemiljön i förskolan är stimulerande och lockande för barnen (Olweus 1991, ss.52-57).

Olweus (1991, s.57) förklarar att pedagoger som är verksamma inom förskolan bör ha en god föräldrasamverkan, detta för att motverka mobbning i förskolan. Vidare förklarar forskaren att vårdnadshavarmöten är ett effektivt sätt att motverka mobbning. Ett annat sätt att motverka mobbning är att pedagoger kan ha enskilda samtal med vårdnadshavarna. Det är även viktigt att barnen får delta under vissa samtal med vårdnadshavaren. Om verksamheten har lagt en grund på att försöka förhindra mobbning i förskolan ska vårdnadshavarna få ta del av detta beslut. Detta för att kunna bjuda in vårdnadshavarna till att samarbeta med verksamheten. Olweus (1991 s. 62) förklarar vidare att åtgärder på gruppnivå ska utgå från att förskolan sätter olika regler som gäller i barngruppen och även att det finns en tydlig plan för likabehandling och mot kränkande behandling. När det bestäms olika regler eller en plan är det viktigt att barnen involveras i arbetet. I en barngrupp kan pedagoger anordna olika rollspel för barnen och även läsa litteratur som har en koppling till mobbning och relationer. Ett annat arbetssätt som pedagoger kan använda sig av är att planera olika aktiviteter där barnen får lära

sig samarbete och om värdegrundsfrågor. Den sista nivån inom åtgärder är på individnivå. Olweus (1991 s.75-84) beskriver att åtgärder på individnivå ska utgå från att om pedagogerna på förskolan misstänker att ett barn har mobbat ett annat barn bör pedagogerna samtala med den som mobbar. Eftersom barn på förskolan är relativt små är det relevant att samtala med barnens vårdnadshavare och att man har en god samverkan tillsammans med dem. Som pedagog är det viktigt att även samtala med den som blir utsatt för mobbning. Ett barn som blir utsatt för mobbning kan känna sig ensam och vågar oftast inte uttrycka vad den har upplevt. Det är ytterst viktigt att förskolan informerar vårdnadshavarna om att deras barn har blivit utsatt för mobbning. Om förskolan vet om problemet, eller inte meddelar detta är det viktigt att barnets vårdnadshavare tar kontakt med förskolan och reder ut vad som har hänt. Det är också viktigt att vårdnadshavarna till den som mobbar försöker samtala med sitt barn om att detta beteende inte är okej och att vårdnadshavarna ser detta som en allvarlig situation.

Pikas Gemensamt-Bekymmer-metoden

Forsman (2003, s.144) beskriver att enligt Anatol Pikas är denna modell inte användbar för att rädda klasser som inte fungerar, eller för att lösa någon lärares egna disciplinproblem. Pikas modell är en detaljerad och informativ handbok. Vidare förklarar Forsman att Pikas menar att mobbning ska kunna ses som en slags konflikt där till exempel en pedagog används som medlare som hjälp till en lösning av problemet. Om detta sker kan det bli en "båda vinner" situation.

Pikas(1975, s.31) förklarar att det är samhällets och omgivningens fel att mobbning uppstår och att samhället måste göra något för att motverka detta i framtiden. Författaren beskriver att man ska ta hänsyn till sitt eget förhållningsätt. Med detta avses att pedagoger bör vara vaksamma på hur de förhåller sig och engagera sig i barnets tillvaro på förskolan. Vidare förklarar författaren att det är viktigt att man har en god samverkan med föräldrar och hem samt att kompisrelationen mellan mobbaren och mobboffret blir mer stabila.

Ljungströms farstametod

Farstametoden innefattar 3 delar i ett utbildningspaket. Första delen har en studieplan, den andra delen är en handledning för den tredje delen som "redovisar mobbningsbehandlingen". Metodens syfte handlar om att stoppa mobbningen omedelbart. Ljungström använder sig även av flera förebyggande åtgärder för att motverka mobbning. Dessa kan vara dramaövningar tillsammans med barnen eller klassamtal mot mobbning (Forsman, 2003 s.147)

Österholmsmodellen

Forsman (2003, s.150) förklarar att Lagerman och Stenberg har tagit fram en handbok för att förebygga och åtgärda mobbning. Denna modell bygger på farstametoden samt Olweus åtgärdsprogram mot mobbning. I denna modell finns en lathund till stöd för den som samtalar med mobbarna. Lärarhandledning, teori om mobbning, enskilda övningar samt gruppövningar har funnits effektfulla i ett förebyggande syfte mot mobbning.

Lagstiftningens syn på kränkande behandling

Förskolan styrs bland annat utav skollagen (SFS 2010:800) *läroplanen för förskolan* (Lpfö 98 rev.2016) samt diskrimineringslagen(SFS 2008:567). Barnkonventionen är även den en viktig

del i förskolans verksamhet, för varje barns bästa. I detta avsnitt kommer vi att ta upp hur de olika styrdokumenterna förhåller sig till kränkande behandling i förskolans verksamhet.

Sveriges skolväsen styrs delvis av en skollag (SFS 2010:800) som gäller för förskolor, skolor och olika slags vuxenutbildningar i landet. Denna lag har 29 kapitel som riktar sig in på olika undervisningssyften, och ska hjälpa pedagoger att skapa en trygg och lärorik utbildning för alla inom skolväsendet. I 6.kap 5 § i skollagen (SFS 2010:800) redogörs det för att varje individ ska få målinriktad undervisning för att motverka kränkande behandling inom verksamheterna. I skollagen (SFS 2010:800) redogörs det även för att det är totalt förbjudet för lärare respektive huvudman att utsätta någon för kränkande behandling. Det finns även en bestämmelse att förskolor och skolor ska förebygga, förhindra samt åtgärda alla typer av kränkande behandling som kan ske i verksamheten. Skollagen (SFS 2010:800) beskriver att huvudmannen har skyldighet att varje år utforma en plan med åtgärder mot kränkande behandling. Det ska även finnas en redogörelse för vad som ska påbörjas eller genomföras under det kommande året.

De som är verksamma inom förskolans verksamhet ska utgå utifrån läroplanen för förskolan. Lpfö (98, rev.2016) är ett styrdokument som ska ge stöd till pedagoger för att stimulera barns utveckling och lärande. Både förskollärare och arbetslaget ska förhålla sig till de olika riktlinjer och mål som finns skrivna i läroplanen. Detta styrdokument ska implementeras dagligen i förskolans verksamhet. I läroplanen står det inte beskrivet för vad och hur förskolan ska förhålla sig till kränkande behandling. Om en pedagog har kännedom och kunskaper om kränkande behandling kan pedagogen ta del av vissa punkter i styrdokumentet som de själva kan relatera till kränkande behandling. I läroplanen för förskolan redogörs det att förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar öppenhet och respekt för sina medmänniskor. Barnen ska få kännedom om att alla människor har lika värde oavsett etnisk bakgrund, kön, sexuell läggning etcetera (Lpfö 2010 rev.16.s.8) I Lpfö (2010, rev.16 s.4) redogörs det för att ett värdegrundarbete bör pågå hela tiden, i varje verksamhet. I värdegrunden står det beskrivet om människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet mellan människor.

Handlingsplan mot kränkningar

Skolverket (2017) förklarar att all personal som arbetar inom förskolans verksamhet ska främja de mänskliga rättigheterna samt motverka alla sorters kränkningar. En likabehandlingsplan används för att alla individer ska bli behandlade på lika vis och att det ska finnas ett dokument att utgå ifrån för varje individ inom verksamheten. Detta arbete behöver ske aktivt och vara förebyggande för alla. Handlingsplanen ska alla pedagoger skapa tillsammans och sedan involvera vårdnadshavare och barnen med.

Det har funnits allmänna råd från Skolverket som berör handlingsplanen för att motverka kränkande behandling men har för tillfället upphört, för att bli reviderade under 2018.

TEORI

Vi har valt att utgå från Michael Foucaults teorier om olika maktperspektiv. Foucault (2004, s.103) förklarar att makt förekommer i olika relationer i samhället. Han menar att ingen människa är helt maktlös, dock har ingen heller kontroll över all makt. Detta för att människor använder sig av olika makttekniker när de tillämpar kränkande behandling och mobbning. Pedagoger använder sig av makt i sin yrkesroll mot den enskilda individen. Men även barn

utsätter andra barn för kränkningar och mobbning genom att använda sig av olika makttekniker. Hermann (2000, s.88) beskriver att normer i samhället kan leda till maktutövning hos människor. Vidare förklarar författaren (2000, s.99) att Foucaults teorier om makt synliggörs genom ett antal grundidéer som sedan kan delas i mindre maktutövningskategorier. Författaren förklarar att Foucault står för den disciplinerande makten, den reglerande makten och självtekniker.

Maktperspektiv

Foucault (2003, ss. 207-209) beskriver flera former av makt, dessa redogörs som disciplinär, pastoral och reglerande makt. Författaren menar att disciplinär makt kan användas genom hot och straff och riktas mot den enskilda individen. Författaren menar att makten inte är något man äger, man får den inte som en gåva utan Foucault menade att det används automatiskt. Vidare förklarar Foucault att ordet straff kan ses som ett ord som innefattar allt som kan göra ett barn medvetet om det fel som barnet har begått. Det kan vara allt från kränkningar till våld. Foucault förklarar att pedagoger kan använda sig av disciplinär makt genom att tvinga barnet att lära sig det pedagogerna har planerat för i verksamheten. Bartley (2015, s.49) beskriver i sin studie om olika makttekniker att den disciplinerande makten används i ett uppfostrande syfte och kan delas in i tre olika kategorier: tillrättavisning, fysisk bestraffning och utpekande inför andra. Dessa former av kränkningar kan ske från pedagoger, och även från barn.

Hermann (2000, s.98) beskriver att den pastorala makten går att koppla till självtekniker som leder till att individen använder sin frihet och sina egna värderingar i sin maktutövning. Individen har möjlighet att bestämma själv över olika situationer. Personen kan ta ansvar för val av utbildning, hur man själv anser att en uppfostran av barn ska se ut etcetera.

Bartley (2015, s.46) redogör för Foucaults beskrivning av reglerande makt. Denna maktform styrs av olika lagar och förbud i samhället. Reglerande makt fokuserar på hela befolkningen och kan ses som en politiskt styrd makt. Hermann (2000, s.94) beskriver att denna form av makt kan definieras genom att den riktar sig mot individens politiska syn och samhällets normer.

Makttekniker

Bartley (2007, s.5) redogör för Foucaults maktteori genom att beskriva att makt kan användas inom olika mänskliga relationer, genom att begränsa eller möjliggöra olika situationer. Bartley (2007, ss.26-27) förklarar att det finns olika former av makttekniker att använda sig av. Dessa kan vara observation, samtal och dokumentation. Observation som maktteknik kan användas genom att se hur barngruppen beter sig mot varandra. Här blir det tydligt vad som sker och inte.

Dokumentation används när man ska kartlägga och ta reda på vad för åtgärder som kommer att behöva tas till. Brister det i dokumentationen vid en kartläggning, kan detta leda till ett ofullständigt resultat om åtgärder behöver vidtas i verksamheten. Att samtala med de berörda kan användas som en maktteknik för pedagogerna. Inför ett samtal med de berörda bör man ta del av situationen, och utreda vad som har skett mellan parterna. Under samtalet bör de komma fram till en åtgärd för att lösa konflikten som skett. Att korrigera beteenden hos de berörda kan kopplas till Foucaults disciplinära maktperspektiv. Genom samtal kan den pastorala makten som Foucault redogör för användas. Detta genom att den utsatta får

möjlighet att uttrycka sina känslor och upplevelser om situationen som skett (Bartley, 2007 ss.26-29).

METOD

Denna undersökning har studerats genom kvalitativa intervjuer för att undersöka hur pedagoger tänker kring arbetet för att motarbeta kränkande behandling och mobbing i förskolans verksamheter. Här nedan kommer det att redogöras för hur tillvägagångssätten har använts samt orsak till urvalsgrupperna i undersökningen.

Hermeneutiken

En kvalitativ intervju som tillvägagångssätt kan vi koppla till en hermeneutisk forskningsansats. Enligt Westlund (2015, ss.71-72) handlar detta om att tolka situationer. Denna ansats är enligt henne bra att använda när informanternas upplevelser om arbetet är i fokus. Det är dock viktigt för oss som undersöker ämnet att se till att pedagogernas arbete inte blir ifrågasatt. Syftet blir istället att möta deras tankar och känslor för att sedan tolka hur de arbetar i verksamheten.

Kvalitativ intervju

Bryman (2011, s.340) förklarar att en kvalitativ intervju som forskningsmetod innebär att man som forskare fokuserar på samtal och ord vid analysering av datamaterial. Denna metod används genom att tolka informantens svar.

Lantz (2007, ss.9-11) beskriver att en intervju kan definieras som när forskaren vill få reda på något mer djupgående om ett ämne som ska undersökas. Med en intervju menas att det finns ett samspel mellan två parter som har olika roller där den ena ställer frågor och den andra svarar. När intervjuaren vill genomföra en intervju är det viktigt att ta hänsyn till att informanten frivilligt vill medverka i intervjun. Författaren poängterar att vid insamling av data för en undersökning är kommunikationen viktig. Informanten ska få möjlighet att kunna uttrycka sina tankar och upplevelser kring ämnet som intervjuaren tillfrågar. Det är viktigt att den som blir intervjuad känner sig trygg och att det finns ett samspel mellan informanten och intervjuaren. Slutsatserna i en intervju är den viktigaste delen som även påverkar resultatet av en intervju. För att en intervju ska kunna definieras som en datainsamlingsmetod är det viktigt att den granskas kritiskt genom att syftet besvaras i intervjufrågorna. Det viktigaste vid insamling av data är att forskaren tar med det som har sagts under en intervju och att bearbetningen av svaren har ett tydligt sammanhang.

Intervjufrågorna var förberedda innan vi kom till intervjuerna (se bilaga 1). Dessa frågor var semistrukturerade, Bryman (2011, s.206) förklarar att i en semistrukturerad intervju används olika frågor som kan benämnas som ett frågeschema. Frågorna är allmänt formulerade och intervjuaren har möjlighet att ställa uppföljningsfrågor för att få svar på allt för sin undersökning.

Urval av informanter

När vi bestämde oss för vad undersökningen skulle handla om valde vi två förskolor som vi var bekanta med sedan tidigare. Denna form av urval är enligt Bryman (2011, s.433) ett bekvämlighetsurval, eftersom vi sedan tidigare hade kontakt med båda förskolorna, eller pedagoger som arbetar där. Bryman (2011, s.350) beskriver även denna typ av urval som ett

målstyrt urval eftersom man väljer en enhet som har koppling till de forskningsfrågor man vill ha svar på.

Den ena förskolan är en kommunal verksamhet och den andra är en fristående verksamhet. Vi kontaktade pedagogerna på förskolorna via telefon, både genom samtal och sms. Vi kom då överens om vilka datum intervjuerna skulle ske samt vilken tid som passade bäst för förskolorna. När vi kom fram till ett datum och en tid som passade både förskolan och för oss gick vi ut till förskolorna för att samla in data. Eftersom vi skulle göra intervjuer på två olika förskolor delade vi upp intervjuerna under två olika veckor. Detta för att pedagogerna på förskolan hade olika tider som passade de bäst.

Presentation av informanter

Här nedan följer en kort presentation av informanterna.

Eva har jobbat inom förskolans verksamhet sedan år 2002. Hon tog examen från förskolläraryrket år 2008, och arbetade innan dess som vikarie inom verksamheten. Denna pedagog har fått möjligheter att gå på olika föreläsningar genom åren där hon har fått veta hur de kan arbeta för att motverka kränkningar i förskolans verksamhet, samt vilken hjälp de kan få från till exempel kommuner och chefer.

Anna tog sin förskollärexamen 2015 och har i 2,5 år jobbat inom förskolans verksamhet. Hon har fått en del kompetensutbildningar inom kränkande behandling och mobbning.

Lisa har jobbat inom förskolans verksamhet sedan 17 år tillbaka som barnskötare. Lisa har inte fått någon fortbildning om kränkande behandling och mobbning.

Jasmine som är förskollärare har arbetat under 15 år i förskolans verksamheter. Hon har en förskolläraryrket utbildning. Denna pedagog har fått tillgång till olika slags föreläsningar om kränkande behandling och mobbning i verksamheterna.

Karin som är förskollärare har arbetat i förskolans verksamhet sedan år 1998. Hon tog sin examen som förskollärare år 2005. Pedagogerna har inte fått några specifika fortbildningar men skulle önska att det fanns mer kring detta ämne.

Anette är förskollärare. Hon har jobbat i förskolans verksamhet sedan 2001, hon tog sin förskollärexamen 2009. När det gäller kompetensutveckling så har hon inte fått någon utan det har skett genom utbildningsdagar där det har tagits upp olika delar som kan knytas till kränkande behandling och mobbning.

Agneta är förskollärare som har arbetat sedan hon tog sin examen från förskolläraryrket utbildningen år 1981. Hon har arbetat på olika förskolor under sin tid som förskollärare, men har sedan 1,5 år tillbaka varit på den förskola hon är nu. Fortbildning eller kompetensutveckling har förekommit under hennes år som förskollärare, i olika former. Möten, APT, föreläsningar etc., men inget som har varit ett uttalat tema mot kränkande behandling och mobbning utan det har vävts ihop med något annat ämne.

Liselott är förskollärare som har arbetat sedan 2009, samma år som hon tog examen från förskolläraryrket utbildningen. Hon har arbetat på denna förskola i drygt 1 år. Denna förskollärare har för några år sedan gått en kurs i hur arbetet inom verksamheten kan få bort olika slags diskrimineringar och kränkningar.

Genomförande

När vi hade fått klartecken att pedagogerna ville medverka i vår undersökning, fick vi frågan om de kunde få se intervjufrågorna innan vi kom dit. Detta för att kunna förbereda om det skulle behöva visa något material eller liknande under intervjun. Vi skickade intervjufrågorna (se bilaga 1) via mejl, där vi även skickade med ett missiv brev (se bilaga 2) till pedagogerna med information om vad undersökningen går ut på och våra kontaktuppgifter om det skulle vara några frågor som uppstår om undersökningen. Den ena förskolan hade pedagogerna tagit del av alla intervjufrågor, medan den andra förskolan hade de inte tagit del av frågorna. Vi erbjöd informanterna att få möjlighet till att ta del av det färdiga arbetet.

I denna undersökning har vi valt att använda oss av kvalitativa intervjuer med åtta pedagoger från två olika förskolor. Intervjuerna gjordes med tre pedagoger på ena förskolan och fem pedagoger på den andra. Detta för att det passade verksamheterna bäst just då. Vi valde att göra intervjuer med åtta olika pedagoger för att få så breda svar som möjligt. Detta för att kunna analysera hur pedagogerna tänker och arbetar med kränkande behandling och mobbning i förskolan. Förskolorna ligger i två olika kommuner.

Intervjuerna gjordes tillsammans med båda intervjuerna på plats, en av oss ställde frågor medan den andra lyssnade på intervjun. Vi fick tillåtelse av informanterna att spela in intervjun med hjälp av röstinspelning. Vi valde denna metod för att i efterhand kunna gå igenom intervjuerna, för att inte missa något som var relevant för undersökningen. Innan någon av intervjuerna startade visade vi vårt missivbrev, för försäkra oss om att alla har tagit del av det. (se bilaga 2). Vi tydliggjorde även vad intervjun gick ut på och vad datainsamlingen skulle komma att användas till. Intervjuerna genomfördes som ett samtal med frågor och uppföljningsfrågor för vad som kom upp under intervjuerna.

Varje intervju som genomfördes har skett utan något störningsmoment. Vi fick möjlighet att sitta i olika rum där ingen annan pedagog eller något barn hade behov av att vistas i. Intervjuerna varierade i längd, allt ifrån 15 minuter till 45 minuter per intervju.

Databearbetning och analys av material

Efter intervjuerna på förskolorna satte vi oss ner och sammanställde den data som hade kommit in. Vi lyssnade igenom ljudupptagningen och sammanställde vad som sades i punktform, detta för att kunna få en överblick över vad pedagogerna sa under intervjuerna. Efter att vi hade lyssnat igenom intervjuerna valde vi att diskutera vad som kändes mest relevant för vår undersökning. Sedan började sammanställningen av alla intervjuer och utdrag av citat som kändes viktiga att belysa i resultatet. När intervjuerna hade sammanställts började vi att analysera och bearbeta den insamlade datan. Fejes och Thornberg (2015, s.37) beskriver att vid en kvalitativ analys behöver den insamlade datan kategoriseras. Vid kategoriseringen analyseras vilka skillnader och likheter som finns i datainsamlingen. Vi började koda materialet för att skapa huvudrubriker och underrubriker till resultatdelen av studien. Dessa underrubriker blev: innebörd av begreppen varierar, lyhördhet & medvetenhet, pedagogernas professionalitet, kontinuerligt dokument att luta sig emot. Enligt Fejes och Thornberg (2015, s.35) är det av stor vikt att hitta det mest relevanta ur en stor mängd insamlad data. Man behöver hitta vad som gör undersökningen intressant i den data som man har samlat in.

Etik

Under studiens gång har vi varsamt tagit del av vetenskapsrådets fyra olika etiska principer. Dessa principer är sekretess, tystnadsplikt, anonymitet och konfidentialitet.

Innan vi påbörjade intervjuerna med pedagogerna på förskolan informerade vi dem om att dem själva har rätten att avstå från att medverka i vår undersökning. Bryman (2011, s.132) förklarar att detta kallas för samtyckeskravet och att medverkarna i en undersökning får själva bestämma om dem vill ställa upp på en intervju.

När vi var på förskolan för att genomföra intervjuerna informerade vi om att de medverkandes namn och namnet på förskolan kommer att vara anonyma. God forskningssed (2017, ss.40-41) beskriver att när en studie utförs ska alla namn anonymiseras och använda fiktiva namn detta görs för att förhindra kopplingar till personerna som medverkar eller till en specifik förskola. Vi har valt att använda oss av fiktiva namn i vår undersökning, för att anonymisera allt som vi kan. Ingen av pedagogerna ska kunna kopplas till en specifik förskola, och pedagogernas namn kommer inte att vara verkliga – eftersom vi vill göra undersökningen anonym för de som har medverkat.

Vi som undersöker har tystnadsplikt när vi intervjuar informanterna. God forskningssed (2017, s.40) förklarar att undersökarna inte får samtala om informanterna eller förmedla uppgifter om informanternas personliga förhållanden. Det betyder att alla uppgifter är sekretessbelagda. Vi informerade om att allt material vi samlar in för vår undersökning kommer bara att användas för undersökningens syfte och att det som har sagts under intervjun stannar mellan oss och informanterna. Vi har även tagit del av principen konfidentialitet. God forskningssed (2017, s. 40) förklarar att konfidentialitet kravet handlar om att inte sprida ut uppgifter från intervjun. Detta ska man göra för att skydda informanterna från att andra tar del av uppgifterna.

Roos (2015, ss. 51-53) beskriver att om en undersökning ska bli trovärdig behöver syftet för studien genomsyra hela arbetet. En argumentation för hur undersökningen har gått till behöver besvaras på ett trovärdigt sätt. Kihlström (2007, ss. 231-232) förtydligar att resultatet i en undersökning behöver beskrivas så att läsaren tror att undersökningen är trovärdig. Vidare beskriver författaren att tillförlitligheten vid intervjuer ökar om man är två stycken som medverkar som intervjuare, samt att intervjun spelas in genom ljudupptagning. Detta för att de som undersöker inte ska missa något som är relevant för syftet eller att någons svar misstolkas väljer man att inte använda sig av ljudupptagning kan det leda till att anteckningarna blir intervjuarens tolkning av svaren. Thornberg & Fejes (2015, ss.256-259) förklarar att en kvalitativ studie bör utgå från att forskaren förhåller sig kritiskt till sin egen undersökning.

RESULTAT

Innebörden av begreppen varierar

Evas tolkning av begreppet kränkande behandling och mobbning är att det är barnet själv som äger känslan i en situation. Barnet ska även kunna visa sina känslor. Detta för att ett barn ska kunna beskriva och visa hur barnet känner när det har blivit kränkt eller mobbad. Eva uttrycker detta på följande sätt:

"Lär man känna barnen kan det vara lättare att se på deras reaktioner hur de känner" (Eva).

Med detta citat hävdar Eva att när man som pedagog känner ett barn väldigt bra är det lättare att tolka barns reaktioner samt tolka deras känslor och vad de känner.

När Anna förklarar begreppen kränkande behandling och mobbning förtydligar hon att de skiljer sig åt på följande sätt: Enligt Anna är kränkande behandling något som sker omedvetet hos både barn och pedagoger. Hon förklarar vidare att mobbning är något som man gör medvetet. Vidare poängterar Anna att kränkningar ofta handlar om maktutövning, både mellan barn och barn men även pedagoger och barn. Anna uttrycker det på följande sätt:

"Om du inte lyssnar nu, så får du inte göra detta..."

"Gör du inte som jag säger får du inte komma på mitt kalas" (Anna).

Utifrån ovanstående citat går det att utläsa att Anna talar om disciplinerande makt i form av lydnad och hot.

Lisa däremot skiljer inte på begreppen kränkande behandling och mobbning utan anser att de går hand i hand. Hon säger att:

"De båda begreppen kan vara lite samma sak". (Lisa).

När Jasmine ska förklara sin tolkning av begreppet kränkande behandling och mobbning infanns sig en viss osäkerhet. Jasmine förklarade att kränkningar kan ske från alla vistas på förskolan. Vidare förklarar Jasmine att en kränkning är när en pedagog pratar över huvudet på barnet samt när en pedagog inte är lyhörd mot barnet. Hon säger följande:

"Ett barn kan känna sig kränkt när man som pedagog pratar om barnet". (Jasmine).

Utifrån ovan nämnda citat går det tolka att ett barn kan känna sig kränkt om en eller flera pedagoger pratar om barnet. Detta kan ske på olika språk då pedagogerna vill diskutera något som barnen inte ska förstå.

Anette beskriver precis som Jasmine att kränkningar kan ske på olika sätt inom förskolans verksamhet.

"Man pratar över huvudet på barnet, eller pratar engelska så att barnet inte förstår" (Anette).

När Karin redogör för begreppen kränkande behandling och mobbning menar hon att som pedagog bör man förstå barns känslor och upplevelser, detta för att kränkningar inte ska förekomma. Hon betonar även att som pedagog är det viktigt att ta tillvara på barnens ord på sina känslor, samt att förstå dem på deras nivå. Karin uttrycker sig genom följande:

"Barnen måste själva sätta ord på sina känslor"(Karin).

Med detta citat menar Karin att barnen ska få möjlighet att själva sätta ord på vad de känner och att de ska få möjlighet att uttrycka sina känslor kring situationer.

Anette definierar begreppet kränkande behandling och mobbning när man som pedagog inte får förminska ett barns upplevelser. Vidare förklarar hon att pedagoger bör vara professionella i sitt pedagogiska yrke. Anette poängterar att det även är viktigt att pedagogen kan sätta ord på det som sker och att kunna upprätta sina handlingar. Anette uttrycker sig genom följande:

"Vi pedagoger måste respektera våra medmänniskor och behandla alla lika " (Anette).

Anette hävdar att pedagoger ska ge barnen förståelse för innebörden av allas lika värde. Barnen bör få möjlighet att lära sig hur de ska bemöta människor i sin omgivning.

Agneta förklarar begreppen kränkande behandling och mobbning på följande sätt: Enligt henne ska varken barn, pedagoger eller vårdnadshavare känna sig nedvärderade eller känna obehag av att vara på förskolan. Hon förtydligar detta ytterligare på följande sätt:

"Alla ska känna sig lika värda"(Agneta).

Med detta citat menar Agneta att alla som vistas i förskolans verksamhet ska känna en trygghet och att alla ska bli lika bemöta. Detta gäller pedagoger som barn och förälder.

Liselott beskriver sin tolkning av begreppen att man ska tänka utifrån individens tolkning och vad individen själv har upplevt i situationen. Liselott förklarar vidare att det är viktigt som pedagog att man ser till att alla mår bra och förstå att alla individer har olika slags behov och upplevelser. Hon förklarar att individer upplever situationer på olika sätt och har olika slags behov. Hon förtydligar detta på följande sätt:

"Ha förståelse för att alla är olika". (Liselott).

Med detta citat menar Liselott att man ska ha en respektfull människosyn och att alla individer i samhället är olika.

Arbete för att motverka kränkningar och mobbning

Lyhördhet och medvetenhet

Eva anser att det oftast sker kränkningar eller mobbning mellan barn i leken på förskolan, och att det kan göra det svårt för pedagogerna att upptäcka vissa saker. Eva förklarar vidare att det då är viktigt för pedagogerna att vara närvarande och försöka se så mycket de kan.

"Som pedagog är det lätt att missa när en kränkning eller mobbning sker, speciellt när det sker i leken. " (Eva).

Däremot menar Jasmine att vissa kränkningar som sker i barngruppen inte ska tas för givet. Om ett barn förklarar en situation för en pedagog, men pedagogen anser att det inte "var så farligt" är det ändå inte pedagogens uppgift att säga hur barnet egentligen ska känna. Jasmine anser att pedagoger måste vara lyhörda inför barnen och ta deras känslor och beskrivningar på allvar. Jasmine förklarar:

"Det är viktigt att arbeta förebyggande och förklara för barnen vad som är OK och vad som inte är OK" (Jasmine)

Karin menar på att kränkningar mellan barn kan ske om barnen saknar ett verbalt språk. Hon förklarar vidare att pedagogerna behöver ge barnen möjlighet till att utveckla sitt verbala språk. Detta för att barnen ska lättare kunna samspela i situationer. Hon menar att det hjälper barnet att sätta ord på saker. Karin uttrycker sig på följande sätt:

”Det verbala språket kan hjälpa till att motverka kränkningar hos små barn” (Karin).

Karin betonar vikten av att barnet behöver ha ett verbalt språk för att kunna lösa olika situationer som kan uppstå.

Anette anser dock att kränkningar kan ske genom både ord och handlingar mellan barn. Hon förklarar även att kroppsspråk och blickar kan vara eller leda till en slags kränkning. Anette poängterar att pedagoger behöver vara närvarande under alla delar i förskolans verksamhet, detta för att kunna förhindra att kränkningar uppstår.

”Det är viktigt att vi pedagoger finns där för barnen och att vi ger de en trygg miljö att vistas i” (Anette).

Anette menar att pedagogerna behöver vara medverkande och finnas till för barnens trivsel och trygghet på förskolan. Om pedagogerna är närvarande under barnets dag på förskolan skapas det en trygghet för dem.

Agneta beskriver utifrån egna erfarenheter att barn kan ta saker från varandra, eller putta på någon utan att de egentligen vill den andra något illa. Hon menar att det ofta är de vuxna (pedagogerna) som tar det för givet. Hon säger:

”Det är lätt för oss vuxna att anta vissa saker, utan att egentligen veta anledningen till varför det sker” (Agneta).

Agneta förtydligar i detta citat att barn är kapabla till att lösa konflikter själva, och att pedagoger inte behöver lösa konflikter åt dem.

Liselott menar däremot att pedagoger inte alltid hinner se allt som sker i verksamheten, då det sker mycket saker på många olika ställen samtidigt. Hon förklarar att både mobbning och kränkningar är något som sker överallt och hela tiden i samhället. På förskolan är det viktigt att försöka finnas där hela tiden för varje barn. Hon säger:

”Det är så viktigt att lyssna och lita på barnets upplevelser från en situation som har skett” (Liselott).

Här beskriver Liselott vikten av att pedagoger bör vara närvarande och lyssna på barnets upplevelser. Det är barnet som äger känslan över situationen.

Pedagogers förhållningssätt

Eva menar att om hon själv skulle bevittna en vuxenkränkning mot ett barn så skulle hon välja att diskutera situationen tillsammans med den pedagogen som det berör. Hon säger att:

”Jag måste använda mig av min profession och yrkesroll i det samtalet, där får man inte bli personlig” (Eva).

Eva betonar vikten av att vara professionell för att kunna diskutera den kränkning hon har sett att kollegan gjort.

Anna däremot har inte hunnit vara med om några direkta kränkningar som hon själv har agerat på. Anna förklarar att kränkningar av pedagoger kan kännas svårt att ta tag i. Anna som är relativt ny i arbetet förklarar att hon inte vill stå ut alltför mycket i början. Hon förklarar:

”Det är lätt att vara tillbakadragen, och undvikande i vissa situationer än så länge”(Anna).

Anna föreställer sig att hon inte skulle våga bemöta en kollegas kränkning mot ett barn därför att hon är för oerfaren inom området.

När Lisa ska beskriva olika slags kränkningar redogör hon för att det sker på olika sätt hela tiden. Hennes erfarenheter kring detta är att det oftast sker kränkningar från pedagoger mot barn. Lisa har bemött flera olika pedagoger som har kränkt barn genom att till exempel säga flera olika nedsättande ord till ett barn. Vidare förklarar hon att en pedagog behöver skapa livserfarenheter kring kränkningar och mobbning, samt att man måste stå på sig för barnets skull. Hon menar att som pedagog kan man växa in i sin yrkesroll vilket gör att man klarar av svåra situationer, speciellt med kollegor. Lisa förtydligar detta genom följande citat:

*”Jag har upplevt att det är många pedagoger som kränker barn.
Pedagogens personlighet spelar in ganska mycket i arbetet för att motarbeta kränkningar”
(Lisa).*

Lisa poängterar vidare att det är viktigt att ta barnets perspektiv och sitt eget vuxenansvar.

Jasmine i sin tur betonar att ett arbetslag behöver ge varandra stöttning om det skulle ske en kränkning. Hon menar att:

”Arbetslaget måste hjälpa varandra, diskutera och förstå olika situationer tillsammans”(Jasmine).

Jasmine menar att arbetslaget ska finnas där för varandra som stöd i olika situationer. Även Jasmine förklarar att man bör vara professionell i sin yrkesroll.

Karin förtydligar att om en pedagog ser när en kränkning sker, har pedagogen skyldighet att anmäla sin kollega till förskolechefen. Hon säger:

”En anmälan måste göras för barnets bästa, och det är vi pedagoger som förespråkar dem i verksamheten”(Karin).

Det Karin poängterar är vad skollagen beskriver om anmälningsskyldighet för pedagoger. Hon menar att pedagoger bör lyssna på barnets upplevelser i situationen, och inte tänka på kamratrelationer mellan kollegor. Pedagogerna ska finnas där för varje barn oavsett vad som sker.

Kontinuerligt dokument att luta sig emot

Eva poängterar att hon både ser möjligheter och svårigheter med att arbeta med en plan mot kränkande behandling och mobbning i verksamheten. Eva förklarar att denna plan ger pedagoger något att luta sig emot om något skulle ske i verksamheten. Hon förtydligar att ett arbete med en handlingsplan bör inkorporeras i verksamheten tillsammans med alla kollegor

och barn. Enligt Eva behöver detta dokument vara levande och användas regelbundet. Eva uttrycker sig på följande sätt:

"Lagstiftningen kan kännas både som en möjlighet och en svårighet i arbetet, men det är skönt att ha något att kunna luta sig emot om det skulle behövas " (Eva).

Anna anser precis som Eva att handlingsplanen är bra att kunna luta sig emot. Anna och Eva hävdar båda två att arbetet bör ske kontinuerligt tillsammans med alla inom verksamheten. Anna poängterar dock:

"Det känns bra att ha något att luta sig emot och att alla står för samma sak. Men sen vet man ju inte om vissa nöjer sig med att den bara finns där"(Anna).

Anna antyder en viss osäkerhet för att handlingsplanen inte används av alla i arbetslaget hon menar att man inte kan vara 100 % säker på att alla pedagoger använder dokumentet till fullo.

Även Lisa poängterar att handlingsplanen mot kränkande behandling och mobbning bör vara ett levande dokument som tillsammans med kollegor, barn och föräldrar implementeras i verksamheten. Hon säger

"Det svåraste för pedagoger är att få med alla, planen riktar sig oftast mot pedagogerna. Men det speglar ju av sig i verksamheten sedan"(Lisa).

Det Lisa beskriver i detta citat är att det är en utmaning för pedagogerna att få med alla i arbetet. Arbetet bör starta hos pedagogerna för att sedan spegla av sig hos barnen som i sin tur involverar föräldrarna. Lisa förtydligar att dokumentet bör finnas tillgängligt på förskolan.

Jasmine beskriver att arbetet är relativt enkelt för pedagogerna att involvera barnen i. Hon menar att genom diskussioner om känslor samt olika pyssel tillsammans kan leda till att alla blir medvetna om vad handlingsplanen mot kränkande behandling och mobbning är till för. Jasmine uttrycker sig på följande sätt:

"Det är viktigt att vi pedagoger tar det på barnens nivå som att använda enkla ord när vi förklarar för barnen"(Jasmine).

Jasmin anser att pedagoger bör visa barnen att de är lyhörda och tydliga i sina beskrivningar av de aktiviteter som de gör tillsammans. Detta för att pedagogerna på ett tydligt sätt ska ge instruktioner för barnen att förstå syftet med aktiviteten. Det är viktigt att pedagogerna inte kränker något barn som inte förstår.

Karin påstår även hon att planen endast ger möjligheter till pedagogerna på förskolan. Hon anser att ett bra arbetslag bör involvera alla i skapandet av handlingsplanen. Karin uttrycker sig på följande sätt:

"Det är viktigt att alla är med och skriver planen tillsammans, diskutera vad som är viktigt för just sig själv i sitt arbete för att motarbeta detta"(Karin).

Karin menar att varje pedagog har olika tankesätt och värdesätter saker olika högt i sitt arbete som pedagog på förskolan. Just därför är det viktigt att alla medverkar och diskuterar vad som är viktigt att ha med i deras egen handlingsplan för att motverka kränkande behandling och mobbning.

Handlingsplanens syfte har setts som ett dokument för pedagoger att luta sig emot då man har lagen bakom sig. Även Anette tydliggör att handlingsplanen är en trygghet för pedagogerna att luta sig emot, speciellt vid svåra situationer. Hon förklarar att:

”Kommunikation och tydlighet mellan kollegor gör arbetet med handlingsplaner enklare att utföra tillsammans ”(Anette)

Anette menar att om en konflikt skulle uppstå är det viktigt att pedagogerna använder sig av tydlig kommunikation för att arbetet med deras egen handlingsplan ska vara så enkelt som möjligt. Anette tydliggör dock att tidsbrist ofta kan hämma pedagogernas arbete,- men har man arbetat fram en tydlig handlingsplan tillsammans kan denna vara ett hjälpmedel för varje pedagog. Anette och Agneta hävdar båda två att kommunikationen är bland det viktigaste för att få ett arbete med handlingsplaner att flyta på smidigt. Agneta tydliggör även att:

”Ett värdegrundsarbete kan komplettera olika delar av en handlingsplan som i sin tur kan leda till en trygg miljö för barnen på förskolan”(Anette).

På detta sätt anser Agneta att ett värdegrundsarbete skapar tillitsfulla relationer mellan alla inom verksamheten.

Som flera andra pedagoger anser Liselott att handlingsplanen är ett dokument som pedagoger kan luta sig emot.

”Det är viktigt att pedagogerna har likvärdiga tankar när man skapar en handlingsplan tillsammans. Det är viktigt att alla får vara olika i verksamheten.”(Liselott).

Även Liselott hävdar att alla som är verksamma på förskolan bör vara involverade i skapandet av deras handlingsplan. Ett vardagligt arbete med handlingsplanen leder till ett kontinuerligt arbetssätt för varje pedagog. Handlingsplanen bör användas som ett levande dokument hela tiden.

DISKUSSION

Utifrån intervjuerna som genomfördes i denna studie besvarades syftet och frågeställningarna. Pedagogerna fick möjlighet att beskriva sin syn på arbetet mot kränkande behandling och mobbning i förskolans verksamhet.

Innebörden av begreppen varierar

Vår undersökning har visat att pedagogerna som intervjuades har snarlika tankar om hur arbetet i verksamheten kan se ut, oavsett vad de har för utbildning. Pedagogernas tankar kring vad en kränkning kan vara har i flera fall beskrivits som att det är den utsatta personens känslor och upplevelser som äger situationen och bör tas på allvar. Kränkningar kan ske överallt och hela tiden utan att pedagoger egentligen hör eller ser det. Det är viktigt för alla dessa pedagoger att vara mer närvarande och lyhörda i alla situationer. Lyssna på vad barnen har att säga och använda sin **professionalitet** i sin yrkesroll som pedagog på förskolan. Som Cameron och Kovac (2016) beskriver i sin studie är det viktigt för pedagoger att få kunskap och kännedom om mobbning då det har visat att pedagogerna känner sig mer trygga i sin yrkesroll när de bemöter mobbning i verksamheten.

Vi anser att pedagogerna i denna studie har förståelse för vad begreppen innebär, dock har vissa mer erfarenhet än andra kring kränkande behandling och mobbning i verksamheten. Flera pedagoger känner sig lugna när de beskriver vad en kränkning och mobbning kan vara för något. En pedagog benämner att mobbning handlar om makt. Vi har tidigare i vår studie redogjort för Foucaults (2003) maktteorier och att makt tydligt används när olika former av kränkningar och mobbning sker. Detta maktproblem finns både hos barn och hos pedagoger. Pedagoger väljer själv att använda sig av sin högre position på förskolan mot barnen för att bevisa någonting. Exempelvis kan pedagogen bestämma vart barnen ska vistas under sin tid på förskolan, stänga vissa rum som "blir för stökiga", bestämma när man ska gå ut etcetera. Detta sker dagligen på förskolan och för att arbeta bort den disciplinära makten hos pedagoger behöver vi bli mer lyhörda och ge barnen mer inflytande inom förskolans verksamhet. Vi kan sen en tydlig koppling mellan pedagogernas svar att det är mycket som handlar om makt och olika makttekniker. Pedagogerna på förskolan har utvecklats de senaste åren, mycket med hjälp av utbildningar och att läroplanen revideras. Detta bör leda till att alla tar sitt ansvar inom varje del av förskolans verksamhet. Bartley (2015) beskriver att den reglerande makten kan vara en slags regel som kommer uppifrån politiker och chefer. Många anser att förskolan styrs av högre insatser som lämnar över olika lagar, regler och ansvarsområden som måste hållas/göras.

Kränkande behandling och mobbning bör kunna motarbetas på ett förebyggande sätt tillsammans med alla inom verksamheten, både pedagoger, barn och vårdnadshavare. För att kunna förebygga detta problem finns en rad olika åtgärdsprogram, handlingsplaner och metoder att använda sig av. Vi har tidigare presenterat Forsmans (2003, s.140) beskrivning av Olweus, Pikas, Ljungström och österholmsmodellen. Som pedagoger anser vi att ett förebyggande arbete bör utgå från arbetslagets kompetenser och diskutera vad som passar just detta arbetslag bäst. Att ta in olika tankar och idéer från flera forskare in i verksamheten anser vi vara en metod som borde fungera för de flesta barn och pedagoger.

Lyhördhet & medvetenhet

Utifrån de som vi har intervjuat har det kommit fram att de flesta av pedagogerna har snarlika tankar och svar kring lyhördhet och medvetenhet. Genom att vara en lyhörd och närvarande pedagog i de olika situationerna på förskolan kan det bli lättare att både upptäcka och se olika typer av kränkningar och mobbning. De flesta kränkningar och mobbning som förekommer på förskolan sker oftast när barnen leker och samspekar med varandra men även när barnen saknar ett verbalt språk. För att lättare motverka mobbning och kränkningar i förskolan kan man använda sig av ett åtgärdsprogram. Detta förtydligar även Olweus (1991, s.49) att verksamheten bör följa och ta del av ett åtgärdsprogram. Genom att använda sig av ett åtgärdsprogram kan pedagoger lättare förebygga mobbning och kränkningar i förskolan. Man bör följa olika nivåer för att lättare förhindra att kommande mobbning eller kränkning sker. Vi anser att pedagogerna som har medverkat i vår undersökning har en professionalitet och kompetens när det gäller hur man ska motverka dessa olika typer av kränkningar och mobbning. Barns känslor har en stor inverkan om en kränkning eller mobbning sker. Detta förklarar även Fors (2007,) att när man utsätter någon för en kränkning eller en mobbning är det för att känslorna har en stor betydelse. Som pedagog är det viktigt att kunna ta barn på allvar, att kunna skapa en trygg anknytning hos varje barn och att förstå barns känslor där man som pedagog kan samtala kring vad ett barn känner. Med detta kan man synliggöra att varje barn blir sedd, respekterad och att barnets upplevelser tas på allvar av alla inom verksamheten. Eftersom tiden är en bristande faktor händer det lätt att pedagoger inte hinner se allt som sker på förskolan. Vi anser att man som pedagog bör ha goda relationer med sina kollegor som kan upptäcka ifall det sker en form av kränkning eller mobbning i förskolans verksamhet. Som ett

arbetslag på förskolan bör man kunna diskutera öppet med all personal ifall man ser en kränkning ske mellan barn eller mellan barn och pedagog. Några pedagoger i denna undersökning anser att barnen behöver befinna sig i en miljö där barnen känner sig trygga, detta för att kunna få en god relation till varje individ i verksamheten som möjligt. Har barnen fått en trygg miljö att vistas i på förskolan kan detta leda till goda relationer samt att barnen känner sig trygga.

Pedagogers förhållningssätt

Under denna del av intervjuerna fick pedagogerna möjlighet att beskriva hur de själva skulle reagera i olika situationer som kan uppstå. Flera av pedagogerna förklarade att det är sin egen professionalitet som grundar sig i hur man klarar av att bemöta olika personer i situationer som kan vara jobbiga. För att nolltoleransen mot kränkningar och mobbning ska infinna sig bör man som pedagog stå på sig för barnets skull, det är för dem som pedagogerna ska finnas till för. Oavsett vem det är som har kränkt någon, har alla pedagoger anmälningsplikt och är skyldiga att göra en anmälan till sin förskolechef eller rektor. Vi anser att vissa pedagoger som har blivit intervjuade inte vågar säga ifrån ifall en kränkning eller en mobbning sker. Detta kan bero på en viss osäkerhet hos pedagoger och att man som pedagog är rädd för att ta konsekvenser från andra. Detta eftersom varje pedagog som är verksam inom förskolans verksamhet har en skyldighet att anmäla om en kränkning som sker. Vi anser att varje pedagog måste ta sitt eget ansvar och våga stå på dig för barnets skull. Våga anmäla om man ser något, ta diskussioner och se till att nolltoleransen gäller.

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) ska varje pedagog ta sitt eget ansvar och anmäla, och visa att man är professionell i sin yrkesroll. Vår uppfattning kring pedagogernas kunskap om detta är att de har koll på att man har en skyldighet att anmäla om man ser eller hör något som inte verkar stämma. De beskriver även att ens personlighet spelar stor roll när man själv ska bemöta en kränkning som sker eller har skett.

I diskrimineringslagen (SFS 2008:567) står det beskrivet att det är förskolechefen som har i uppgift att motverka och skapa åtgärder för kränkande behandling i verksamheten. Med tanke på 2016 års anmälningar till skolinspektionen är detta ämne något som finns i förskolans verksamhet, även fast det är nolltolerans som gäller. Vi som pedagoger behöver se över alla handlingsplaner och hålla oss uppdaterade kring olika styrdokument för att få en verksamhet som inte har någon som helst misstanke att det kan ske kränkningar eller mobbning bland någon. Någon pedagog gav förslag på att arbeta med värdegrundsfrågor och hur en bra kompis är. Detta är ett arbetssätt som vi anser är relativt enkelt att lyfta in i verksamheten tillsammans med alla åldrar på förskolan. Vi beskrev tidigare att Fors(2007) menar att ett arbete tillsammans med barnen och värdegrundsfrågor skapar en bra relation mellan alla inom verksamheten. Även skolverket beskriver att värdegrundsarbetet är viktigt för pedagogerna att anamma i sin verksamhet.

Vi har tidigare nämnt Twemlow, Fonagy, Sacco, Brethour Jr (2006) som har gjort en studie där kränkningar ligger som ett dolt trauma för barnen. Pedagogerna väljer att inte diskutera problemet utan sopar det hellre under mattan. Barnen blir åsidosatta och får bli förflyttade till någon annan klass. Vi kan koppla detta till att inom förskolans verksamhet kan det barnet som inte fungerar tillsammans med en pedagog bli förflyttad till ett annat bord vid matsituationer, inte sitta bredvid den pedagogen vid samlingar eller att den pedagogen inte har ansvar över just det barnet. Om vi skulle se något av detta ute på en förskola anser vi att en anmälan bör göras direkt till förskolechefen eller förskolans enhetschef. Ett barn ska inte behöva bli förflyttad för att en pedagog inte kan behärska just det barnet. Colnerud (2007) har beskrivit

att Dan Olweus ser på kränkningar från pedagoger på tre olika sätt, antingen har pedagogen problem med sin egen yrkesroll, vill använda sig av makt eller att pedagogen är hårt pressad/stressad/utbränd och blir då desperat genom att använda sig av kränkningar mot barn. Dessa tre möjliga anledningar till att kränkningar från pedagoger mot barn sker tror vi skulle kunna vara en relativt enkel förklaring till hur verkligheten kan se ut. Pedagoger som inte vill arbeta som pedagog väljer att ta ut sina aggressioner mot barnen. Flera av pedagogernas svar under intervjuerna tyder på att kränkningar och mobbning handlar om att använda sig av olika makttekniker. Cameron och Kovac (2016) beskriver att den som utsätter någon för mobbning använder sig av ett aggressivt beteende för att skada plågaren, det anser vi vara en förringning av problemet. Pedagogerna använder sig av olika former av makt, vid olika situationer. Det finns makt påtryckt uppifrån politikerna- vad pedagoger måste prestera till exempel. Detta styrs genom läroplanen för förskolan, skollagen, diskrimineringslagen etcetera.

En pedagog som har behov av att använda sin maktposition och olika makttekniker (Foucault, 2003) bör enligt oss inte arbeta tillsammans med barn då barnen kan fara illa. Förskolan ska vara en plats där barnen känner sig trygga och omhändertagna på ett bra sätt (Lpfö 2010 rev.16) Barngrupperna kan ses som alldeles för stora i dagens samhälle, vilket kan leda till att pedagoger blir väldigt stressade och omedvetna kränkningar sker utan att någon egentligen märker det. Pedagoger behöver hitta sin personliga yrkesroll och arbeta utefter den. Som vi nämnde tidigare redogör skollagen (SFS 2010:800) i 6 kap 5§ att förskolan ska vara en verksamhet som arbetar med människors likavärde och människolivets okränkbarhet. Lagen förklarar tydligt att det är nolltolerans mot kränkningar inom skolans alla verksamheter. Pedagogerna på dessa två förskolor har alla vetskapen om vad skollagen står för och anser att varje barns behov ska tillgodoses genom de mänskliga rättigheterna.

Kontinuerligt dokument att luta sig emot

I förskolans verksamhet ska det finnas en plan mot kränkande behandling och mobbning som bör arbetas med som ett levande dokument av varje pedagog. Pedagogerna som har blivit intervjuade har alla varit överens om att det är ett dokument som är skönt att luta sig emot om det uppstår en jobbig situation. Flera av pedagogerna anser att dokumentet bör vara levande och finnas tillgängligt för alla som vistas inne på förskolan. Då varje pedagog har olika tankesätt och värdesätter saker olika högt i sin yrkesroll behöver varje förskolas handlingsplan tas fram av alla i arbetslaget. Dokumentet bör diskuteras och beskrivas på ett sätt som gör alla medverkande och att de får sin röst hörd i utformningen av planen. Än en gång nämner vi Forsmans (2003)förklaring till olika åtgärdsprogram som man själv kan ta in i sitt skapande av en handlingsplan för sin förskola. Det finns såklart orosmoment i skapandet och användandet av handlingsplaner inom förskolans verksamhet. Någon pedagog nämnde att man inte kan veta vilka som använder sig av handlingsplanen i verksamheten eller om dokumentet blir ett papper som ” bara ligger där”. För att alla ska vara lika involverade är det än mer viktigt att låta varje pedagog vara med i skapandet av planen.

Vi anser att det är svårt att få alla att arbeta kontinuerligt med handlingsplanen om man själv inte har varit med och skapat den, får man flika in med sina egna åsikter bör det vara enklare att inkorporera planen i sitt vardagliga arbete med kollegor, barn och vårdnadshavare. Som vi nämnde tidigare i vår bakgrund menar Olweus (1991, s.49) att det är viktigt att pedagoger förhåller sig till en mall som de utgår ifrån när det behövs åtgärder mot mobbning i förskolan. Denna mall skulle vi kunna jämföra med handlingsplaner mot kränkande behandling och mobbning. Enligt skollagen (SFS 2010:800) måste varje del av skolväsendet arbeta för att motverka någon form av kränkningar eller mobbning.

Metoddiskussion

Att använda kvalitativa intervjuer som metod fick oss att fundera kring hur frågorna skulle formuleras. Frågorna skulle inte bli ställda som att vi vill ha ett ja eller nej svar. Vi ville få ut så mycket som möjligt av varje intervju, därför ställde vi olika följdfrågor som vara relevanta för undersökningen. Detta gjorde att intervjuerna blev strukturerade och innehållsrika. Våra intervjuer var semi-strukturerade, vilket gjorde att vi kunde vara ganska flexibla och ställa olika sorters följdfrågor under intervjuens gång.

Vi hade endast möjlighet att intervjua kvinnliga pedagoger som var verksamma just nu. Vi anser att detta är både en fördel och en nackdel i undersökningen. Anledningen till att vi anser det vara en nackdel är att vi gärna skulle velat se om det skiljer sig i arbetssättet mellan kvinnor och män. Fördelen kan tänkas vara att en jämförelse skulle kunna göras mellan de olika kvinnornas tankar beroende på erfarenheter. Detta skulle vara intressant att forska kring då varje pedagog, oavsett kön, ska ha samma förhållningssätt och arbeta utifrån styrdokument på ett likvärdigt sätt.

Även fast våra intervjufrågor var utskickade innan vi kom ut till förskolorna fanns det vissa som inte hade tagit del av dem innan. Några av pedagogerna som hade sett frågorna tidigare hade hunnit tänka efter och hade välutvecklade svar. Dock hade vissa av dem som inte hade sett frågorna även dem välutvecklade svar på frågorna. Vi anser att det inte spelade så stor roll om de hade sett frågorna tidigare eller inte, svaren blev olika ändå. Vi har haft möjlighet att tolka pedagogers arbetssätt genom intervjuer. Detta kan kopplas till vår hermeneutiska forskningsansats i undersökningen (Westlund 2015, ss.71-72)

Didaktiska konsekvenser

För att barnen inte ska få fel syn på hur människans lika värde tas tillvara på, och hur vi ska behandla våra medmänniskor behöver pedagogerna se till att arbetet på förskolan sker förebyggande. Detta för att lägga en grund till hur barnens livslånga lärande ska utvecklas och ge dem hjälp på vägen kring hur vi bemöter andra människor.

Vår undersökning har visat på att kränkande behandling och mobbning tyvärr sker ute i verksamheterna, på olika sätt. Pedagoger som är medvetna och lyhörda kan skapa en miljö där barnen är trygga – vilket i sin tur kan leda till att kränkningar och mobbning minskar. Vi anser att detta är ett första steg för pedagogerna att ta till i verksamheterna för att undvika att något sker.

Förslag till vidare forskning

Vi anser att det skulle kunna bedrivas forskning kring om det finns skillnader på manliga och kvinnliga pedagoger i arbetet för att motverka kränkande behandling och mobbning i förskolans verksamhet. Detta kan göras genom till exempel en kvalitativ intervju undersökning. Genom att observera ett arbetslag kan man få fram hur pedagoger egentligen ser varje barn i verksamheten.

REFERENSER

Barnkonventionen: FN:s konvention om barns rättigheter. 2011, Stockholm: UNICEF Sverige [Elektronisk] Tillgänglig: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full>

Bartley, Kristina (2015). Den provokativa (van)makten. *Arbetsmarknad & arbetsliv*, 21(3), ss. 42-56 (15 s)

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Cameron, Lasing David & Kovac, Velibor Bobo (2016). An examination of parent's and preschool worker's perspectives on bullying in preschool. [Elektronisk] *Early Child Development and care*, 186:12, ss. 1961-1962. Tillgänglig: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/03004430.2016.1138290?needAccess=true> [2017-11-12]

Colnerud, Gunnel (2007): När lärare mobbar, kränker eller sårar. I: Thors C (red)(2007) *Utstött – en bok om mobbning* (s 127-134). Pedagogiska magasinets skriftserie nummer sex. Stockholm: Lärarförbundet

Diskrimineringslag SFS 2008:567 Stockholm: Kulturdepartementet [Elektronisk] Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

Diskrimineringsombudsmannen [Elektronisk resurs]. (2017). Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO) Tillgänglig på Internet: <http://www.do.se>

Forsman, Arne (2003). *Skolans texter mot mobbning: reella styrdokument eller hyllvärmare?*. Diss. Luleå : Luleå tekniska univ., 2003

Foucault Michael (2004): *Sexualitetens historia. Band 1. Viljan att veta*. Andra upplagan. Göteborg: Daidalos.

Foucault, Michael (2003). *Övervakning och straff*. 4.uppl. Lund

Fors, Zelma (1995). *Makt maktlöshet mobbning*. 1. uppl. Stockholm: Liber utbildning

Fors, Zelma (2007): "Destruktiva maktrelationer". I: Thors C (red): *Utstött – en bok om mobbning* (ss 19-35). Pedagogiska magasinets skriftserie nummer sex. Stockholm: Lärarförbundet

Granström, Kjell(2007) Lärare som provoceras av elever I Thors, C(red): *Utstött- en bok om mobbning* (ss.135-144). Pedagogiska magasinet skriftserie nummer sex. Stockholm: lärarförbundet

Granström, Kjell (2007) Olika förklaringar till mobbning i Thors, C(red) *Utstött – en bok om mobbning* (ss.47-56). Pedagogiska magasinets skriftserie nummer sex. Stockholm: Lärarförbundet

God forskningssed [Elektronisk resurs]. Reviderad utgåva (2017). Stockholm: Vetenskapsrådet Tillgänglig på Internet: <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed>

Hellström, Lisa (2017) Gränsen går när man slutar skratta. I Öhman, Margareta (red.) (2017). *Att bryta mönster: relationer, normer och barns rätt.* (ss. 29-42) Stockholm: Lärarförlaget

Hermann, Stefan (2000) Michael Foucault. I Gytz Olesen, Søren & Møller Pedersen, Peter (red.) (2004). *Pedagogik i ett sociologiskt perspektiv: en presentation av: Karl Marx & Friedrich Engels, Emile Durkheim, Michel Foucault, Niklas Luhmann, Pierre Bourdieu, Jürgen Habermas, Thomas Ziehe, Anthony Giddens.* (s.83-114) Lund: Studentlitteratur

Kihlström, Sonja (2007) Uppsatsen – examensarbetet. I Björkdahl Ordell, Susanne & Dimenäs, Jörgen (red) (2007). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik.* 1. uppl. (ss.226-246) Stockholm: Liber

Lantz, Annika (2007). *Intervjumetodik.* 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny, rev.utg.] (2016). Stockholm: Skolverekt. [Elektronisk] Tillgänglig: https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2442.pdf%3Fk%3D2442

Nevander Friström, Lena (2006). *Kränkta människor samarbetar inte: [inte ens bra idéer fungerar utan samarbete].* 2. utg. Stockholm: Natur och kultur

Olweus, Dan (2007) Mobbing i skolan – fakta och åtgärder (s.57-79) I Thors, Christina (red.) (2007). *Utstött: en bok om mobbing.* Stockholm: Lärarförbundets förlag

Olweus, Dan (1991) *Mobbing i skolan – Vad vi vet och vad vi kan göra.* 2 utg. Stockholm: Liber

Perren, Sonja & Alasker, D. Françoise (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully- victims, and bullies in kindergarten. [Elektronisk] *Journal of child psychology and psychiatry*, 47:1, ss. 45-46.

Tillgänglig: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1469-7610.2005.01445.x/epdf> [2017-11-20]

Pikas, Anatol (1980[1975]). *Så stoppar vi mobbing! : rapport från en antimobbingsgrupps arbete.* 1. uppl., 2. tr. Stockholm: Prisma

Roos, Carin (2014) Att berätta om små barn- att göra en minietnografisk studie (ss.46-57). I Löfdahl, Annika, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori.* Stockholm: Liber

Skolinspektionen (2016) *Statistik över anmälningssärenden 2016* Rapport [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/statistikrapporter/anmalningar/statistik-anmalningsarenden-2016.pdf>

Skollag. SFS 2010:800. Stockholm: Utbildningsdepartementet. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolverket (2017) *Värdegrund i förskola och skola* [Elektronisk] Stockholm: Skolverket
Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund>

Thornberg, Robert & Fejes, Andreas (2015). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. 2.uppl. Stockholm: Liber, ss. 256-259

Twemlow SW, Fonagy P, Sacco FC & Brethour Jr JR (2006): "Teachers who bully students: A hidden trauma". [Elektronisk] *International Journal of Social Psychiatry*, 52(3)187–198. Tillgänglig: https://www.researchgate.net/publication/6911735_Teachers_Who_Bully_Students_A_Hidden_Trauma [2017-11-12]

Westlund, Ingrid (2015) Hermeneutik. I Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber, ss. 71-72

BILAGOR

Bilaga 1

Intervjufrågor

Bakgrundsfrågor

Man/kvinna

Hur gammal är du?

Hur länge har du arbetat inom förskolans verksamhet?

När tog du examen från förskolläroutbildningen?

Hur länge har du arbetat på denna förskola?

Har du fått fortbildning eller kompetensutveckling när det gäller arbetet att motverka kränkande behandling?

Innebörd av begreppen kränkande behandling och mobbning

Hur tolkar du begreppen kränkande behandling och mobbning?

Vad har begreppen för innebörd för dig i ditt arbete?

Kan det förekomma olika typer av kränkningar/mobbning i förskolan?

Arbete mot kränkande behandling och mobbning

Har ni något speciellt arbetssätt för att motverka dessa olika typer av mobbning och kränkande behandling i er verksamhet?

Vad är det som är viktigt i ert arbete för att motverka kränkande behandling och mobbning?

Vilka möjligheter innebär lagstiftningen mot kränkande behandling och mobbning för er i er verksamhet?

Finns det svårigheter i arbetet att motverka kränkande behandling och mobbning? Och i så fall vilka?

Plan mot kränkande behandling och mobbning

Hur använder ni er plan mot kränkande behandling i verksamheten??

Övrigt

Har du något som du skulle vilja tillägga till intervjun?

Bilaga 2

Missivbrev

Datum

Till pedagoger på XXXXXXXXXX förskola

Vi heter Hanna & Jennifer och studerar till förskollärare vid Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT.

Under sista terminen ska vi studenter genomföra ett examensarbete där ett valt område skall undersökas. Vi har valt att fokusera på kränkande behandling i förskolans verksamhet och undersöka hur pedagoger arbetar för att förebygga detta i verksamheten. Vi kommer även att jämföra två olika förskolors handlingsplaner mot kränkande behandling. Vi kommer att använda kvalitativa intervjuer som metod.

Det är viktigt att ni som pedagoger vet att jag i min undersökning utgår ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på barn/elever, pedagoger och för/skola används så att allas identiteter skyddas.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå oss på

Hanna- XXXXXXXXXXXX eller Jennifer- XXXXXXXXXXXX

Med vänliga hälsningar

Hanna Hrnić

Jennifer Andrén

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se